

11- Hâlık'ın vahdetini gösteren âyineler ve delillerini okutan sahifelerin pek çok çeşitleri olduğu gibi

İ'lem eyyühe'l-aziz! Hâlık'ın vahdetini gösteren âyineler ve delillerini okutan sahifelerin pek çok çeşitleri olduğu gibi merkezleri bir ve birbirinin içine dâhil olmuşlardır. Binaenaleyh bir âyinede göründü veya bir sahifede okundu mu, hepsinde de görünür ve okunur. Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez.

Hâlık'ın vahdetini gösteren âyineler ve delillerini okutan sahifelerin pek çok çeşitleri olduğu gibi merkezleri bir ve birbirinin içine dâhil olmuşlardır.

Burada “âyineler”den maksat, Allah'ın birliğini yansıtan varlıklardır. Mesela bir çiçek, Hâlık'ın vahdetini gösteren küçük bir aynadır. Bir insan yüzü de ayrı bir aynadır. Bir yıldız da, bir galaksi de, bir zerre de aynı hakikati başka ölçüde gösterir. Nasıl bir güneş, küçük bir su damlasında da görünür, büyük bir denizde de görünür; Allah'ın birliği de küçük bir varlıkta da, büyük kâinatta da okunur.

Kâinat, Allah'ın birliğini anlatan büyük bir kitap gibidir. Bu kitabın sahifeleri çoktur. Gökyüzü bir sahife, yeryüzü bir sahife, insan bedeni bir sahife, bahar mevsimi bir sahife, anne rahmi bir sahife, hayvanların yaratılışı bir sahifedir. Her sahifede aynı mühür görünür.

Bu delillerin hepsi ayrı ayrı görünse de aslında aynı merkeze bağlıdır. Hepsi Allah'ın birliğine çıkar. Mesela insanın yaratılışı ayrı bir delildir, rızkının gönderilmesi ayrı bir delildir, dünyanın güneş etrafındaki düzeni ayrı bir delildir. Fakat bunların hepsi aynı hakikatin etrafında toplanır: Bütün bu işleri yapan Zât birdir. Çünkü insanın bedeni, dünya, güneş, hava, su, toprak ve rızık birbirinden kopuk değildir; hepsi iç içe çalışan tek bir sistemdir.

Bir hücre, bir yaprak, bir insan, bir gezegen ve bir galaksi... Bunların her biri Yaratıcı'yı anlatan birer “sayfa” veya yansıtan birer “ayna”dır. Hepsi farklı görünse de **“merkezleri birdir ve iç içe geçmişlerdir.”** Yani atomdaki dönüş sistemiyle, Güneş sistemindeki gezegenlerin dönüş sistemi aynı merkezin, aynı ilmin ve aynı kudretin kaleminden çıkmıştır. Biri diğerinin küçük veya büyük versiyonudur.

Kâinattaki sistemler birbirinden bağımsız kopuk parçalar değildir. En küçükten en büyüğe kadar aynı sistem (aynı imza) işler. Biri diğerinin içindedir.

Mikro ve Makro Evren (Atom ve Güneş Sistemi): Bir atom sayfasına (aynasına) bakalım: Merkezde bir çekirdek ve onun etrafında muazzam bir hızla dönen elektronlar vardır. Aralarında mükemmel bir çekim ve itim dengesi bulunur. Şimdi başımızı kaldırıp Güneş sistemine bakalım: Merkezde Güneş (çekirdek) ve onun etrafında dönen gezegenler (elektronlar). Daha da öteye Samanyolu Galaksisi'ne bakalım: Merkezdeki devasa kara deliğin etrafında dönen milyarlarca güneş sistemi...

Sistemler birbiri içine girmiştir (iç içe geçmiş aynalar). Merkezleri birdir; yani atomu hangi irade, matematik ve kudret tasarladıysa, Güneş sistemini de galaksiyi de aynı el tasarlamıştır. Güneş sistemi bir sayfadır, atom onun küçük bir kopyasıdır.

Binaenaleyh bir âyinede göründü veya bir sahifede okundu mu, hepsinde de görünür ve okunur. Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez.

Yani Allah'ın birliği bir varlıkta gerçekten anlaşılırsa, aynı hakikat bütün varlıklarda da anlaşılır.

Çünkü bir şey her şeyle bağlıdır. Merkezleri bir ve birbirinin içine dâhil olmuşlardır.

- Bir çiçeği yaratan kim ise, bütün baharı icad eden de O'dur.
- Bir gözü ışığa göre yaratan kim ise, güneşi ve ışığı da yaratan O'dur.
- Bir lokmayı rızık yapan kim ise, güneşi, toprağı, suyu ve havayı da ona hizmet ettiren O'dur.
- Bir yıldızı yerinde tutan kim ise, bütün semayı nizamla çeviren de O'dur.
- Bir nefesi insana nimet yapan kim ise, atmosferi, oksijeni, akciğeri ve kanı da ona hizmet ettiren O'dur.
- Bir balığa yüzgeç veren kim ise, denizi ona mesken yapan da O'dur.

Demek bir şeyi yaratan, yalnız o şeyi yaratmış olmaz; onun bağlı olduğu bütün sistemi de bilir, görür, idare eder. Bir çiçek bahara, bir göz güneşe, bir lokma kâinata, bir nefes atmosfere, bir zerre bütün âleme bağlıdır. Bu yüzden bir şeyde okunan vahdet mührü, bütün kâinata da okunur.

Bir Arının Kanadı ve Bütün Ekosistem:

Bir kimse sadece bir bal arısının anatomisini incelese; onun gözlerindeki binlerce peteği,

kanatlarındaki aerodinamik yapıyı ve yön bulma sistemini okusa, der ki: *“Bunu yapan, kör tesadüf olamaz. Bu sonsuz bir ilim ve sanat gerektirir.”* İşte o kişi o tek bir arı aynasında Yaratıcı’nın mührünü okuduğu an; sadece o arıyı değil, arının bal aldığı bütün çiçekleri, o çiçekleri sulayan bulutları, o bulutları yönlendiren rüzgârı ve yeryüzündeki bütün böcekleri aynı Sanatkârın yarattığını anlamış olur. Çünkü hepsi birbiriyle entegredir. Bir tek arıyı kim yarattıysa, yeryüzü fabrikasının sahibi O’dur. Bir sayfada (arıda) okunan hakikat, bütün doğa sayfasında okunmuş demektir.

İnsanın Gözü ve Güneş Sistemi

Bir kimse sadece insan gözünün anatomisini incelese; irisin ışığa göre saniyeler içinde küçülüp büyümesini, merceğin otomatik odaklanma yapmasını, retinadaki milyonlarca sinirin görüntüyü ters alıp beyinde düzelterken muazzam yazılımını okusa, der ki: *“Böylesine harika bir optik cihaz, kör tesadüflerin veya şuursuz et parçalarının eseri olamaz. Bu, eşsiz bir mühendisliktir.”*

İşte o kişi, o tek bir “göz” aynasında Yaratıcı’nın mührünü okuduğu an; sadece o gözü değil, o gözün görmesi için 150 milyon kilometre öteye Güneş’i yerleştireni, o Güneş’in zararlı ışınlarını süzen atmosferi kuranı ve ışığın yansıdığı bütün renkli kâinatı da aynı Sanatkârın yarattığını anlamış olur. Çünkü göz ışıksız, ışık ise Güneşsiz işe yaramaz. Bir tek gözü kim yarattıysa, gökyüzündeki o devasa Güneş’in sahibi de O’dur.

Bir Elma Çekirdeği ve Mevsimler

Bir kimse sadece küçük bir elma çekirdeğini incelese; o sert ve cansız gibi duran kabuğun içine koca bir ağacın gövdesinin, yapraklarının şeklinin, meyvesinin tadının ve kokusunun kusursuz bir genetik şifreyle (DNA) yazıldığını görse, der ki: *“Bu küçük sandığın içine bu devasa ağacın programını yerleştiren, sonsuz bir ilim sahibidir.”*

İşte o kişi, o çekirdek aynasında Yaratıcı’yı bulduğu an; o çekirdeğin uyanması için bahar mevsimini getireni, o baharın gelmesi için Dünya’yı 23,5 derece eğik bir ekseninde döndüreni, çekirdeği beslemek için toprak fabrikasını ve yağmur bulutlarını sevk edeni de tanımış olur. Çünkü çekirdek topraksız, toprak yağmursuz, yağmur da baharsız olmaz. Bir tek elma çekirdeğini kim kodladıysa, Dünya’yı uzayda çeviren ve mevsimleri yaratan da O’dur.

Bir Kuşun Tüyü ve Dünya’nın Atmosferi

Bir kimse sadece bir kuşun tek bir uçuş tüyünü mikroskop altında incelese; o tüyün üzerindeki binlerce mikroskobik çengelin birbirine nasıl tutunduğunu, havayı sızdırmayacak aerodinamik bir yapıya nasıl sahip olduğunu okusa, der ki: *“Bu tüy, uçuş fiziğini çok iyi bilen bir irade tarafından tasarlanmıştır.”*

İşte o kişi, o tek bir tüy aynasında usta bir Sanatkârı gördüğü an; sadece o tüyü değil, o kuşun uçabilmesi için Dünya’nın yerçekimi kuvvetini hassas bir şekilde ayarlayanı ve

kanatların tutunabileceği özgül ağırlıkta bir gaz bulutunu (atmosferi) yeryüzüne sararı da anlamış olur. Çünkü atmosfer (hava) olmazsa o kanat hiçbir işe yaramaz. Kuşun kanadını kim yarattıysa, Dünya'nın atmosferini ve rüzgârlarını yaratan da O'dur.

Balığın Solungacı ve Okyanuslar

Bir kimse sadece bir balığın solungaç sistemini incelese; suyun içindeki çözünmüş oksijeni süzüp kana karıştıracak o incecik ve kusursuz kılcal damar ağını okusa, der ki: *“Suyu ciğere kaçırmadan sadece oksijeni çeken bu filtre sistemi muazzam bir kimya aklının eseridir.”*

İşte o kişi, solungaç aynasında o akli okuduğu an; balığın etrafındaki suyu (\$H_2O\$) bileşimini yaratıcı, okyanuslardaki akıntıları düzenleyeni ve suda yaşayan milyonlarca farklı canlıya rızık göndereni de tanımış olur. Çünkü okyanus olmadan solungaç bir hiçtir. Balığın solungacını hangi mühürle tasarlayan kimse, okyanusları yeryüzüne döken de aynı Zât'tır.

Görüldüğü gibi evrende hiçbir parça bağımsız değildir. Kâinat parçalanamaz bir bütündür. “Bir harfi yazanı kâtip, bir kelimeyi yazanı o kitabın yazarı” olarak kabul eden akıl; doğadaki tek bir canlıyı (kelimeyi) okuduğunda, koca kâinat kitabının da (bütünün) kime ait olduğunu bulmuş olur.

“Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez.”

Yani bir insan bir delili anlayamadı diye, bütün deliller yok olmuş sayılmaz. Mesela birisi yıldızların yaratılışındaki hikmeti kavrayamayabilir. Fakat bu, insan bedenindeki sanatın, çiçekteki ölçünün, arıdaki sevkini, gözdeki hikmetin de inkâr edilmesini gerektirmez. Bir aynada güneşi göremeyen kişi, güneş yoktur diyemez. Ya bakan göz görememiştir; ayna kirli, perde kalın, mesele derin, hikmet gizli olabilir.

Ressam Misali

Bir resmi beğenmedi diye ressamı inkâr etmek akıl işi midir? “Bu renk hoşuma gitmedi” demek başkadır; “Bu resmi yapan kimse yoktur” demek bambaşkadır. Kusur zannettiğin şey, belki senin zevkine uymamıştır; fakat resmin bir ressama muhtaç olduğu apaçıktır.

Araba Misali

Bir arabanın bir yerinde çizik, arıza veya kusur gördün diye “Bu araba kendi kendine olmuş” denir mi? En basit vidası bile ustayı gösterirken, bir arızayı bahane edip fabrikayı, mühendisi ve tasarımı inkâr etmek aklın değil, inadın sözüdür.

Saray Misali

Bir sarayın bir odasını karanlık gördün diye “Bu sarayın mimarı yoktur” denmez. Belki o

odanın ışığı kapalıdır, belki sen yanlış vakitte girdin, belki o bölümün hikmeti başkadır. Fakat sarayın genelindeki plan, nizam ve sanat mimarı gösterir.

Kitap Misali

Bir kitabın bir cümlesini anlayamadın diye “Bu kitabın yazarı yoktur” denir mi? Anlamadığın bir cümle, anladığın binlerce cümleyi iptal etmez. Belki senin ilmin yetmemiştir; belki o cümle daha derin bir manaya bakıyordur.

Yemek Misali

Bir yemeğin tuzu biraz fazla diye “Bu yemeği kimse yapmamış” denir mi? Tadı, kokusu, pişmesi, hazırlanması ve sofraya gelmesi aşçıyı gösterir. Bir kusur zannı, ustayı inkâr sebebi olamaz.

Bina Misali

Bir binanın bir duvarında çatlak gördün diye “Bu bina kendiliğinden oluşmuş” denmez. Çatlak, binanın mühendissiz olduğunu değil; belki bakım istediğini, belki dıştan bir darbe aldığını gösterir. Fakat binanın planı ve ayakta duruşu yine mimarı gösterir.

Bahçe Misali

Bir bahçede solmuş bir çiçek gördün diye “Bu bahçenin bahçıvanı yoktur” denir mi? Bahçedeki binlerce çiçek, ağaç, meyve ve düzen bahçıvanı gösterirken, bir solmuş çiçeği bahane edip bütün bahçeyi sahipsiz saymak yanlıştır.

Asıl Hedef Nedir?

Buna itiraz eden zihniyet şudur: “Ben şu hadisede Allah’ın rahmetini göremiyorum; öyleyse rahmet yok. Şu musibette hikmet göremiyorum; öyleyse hikmet yok. Şu canlıda fayda göremiyorum; öyleyse sanat yok.” Üstad bu yanlış kıyası kesiyor. Çünkü görememek, yokluğun delili değildir. İnsanın anlayamadığı bir nokta, bütün kâinatta görünen binlerce hikmet, rahmet, nizam ve vahdet delilini iptal edemez.

Burada **“adem-i delil, delil-i adem değildir”** kaidesi var. Yani bir şeye dair delili senin bulamaman, o şeyin yokluğuna delil olmaz. Mesela karanlık bir odada anahtarı bulamayan adam, “Bu evde anahtar yoktur” diyemez. Sadece “Ben şu anda bulamadım” diyebilir. Aynen öyle de insan bir hadisede hikmeti okuyamadı diye, bütün varlık sahifelerinde okunan hikmeti inkâr edemez.

Mesela bir musibette rahmeti ilk bakışta göremeyebiliriz. Fakat anne şefkatinde, rızıkta, baharda, bedendeki hikmette, tövbede, af kapısında rahmet açıkça görünür. Bir musibette rahmeti okuyamamak, bütün rahmet delillerini yok etmez.

Kim Böyle Diyor?

Bu, belli bir şahsa cevap olmaktan ziyade, inkârcı aklın yaygın bir hilesine cevaptır. Adam bir noktada şüphe bulur, sonra o şüpheyi bütün iman delillerinin üstüne perde yapmak ister. Bir soruyu çözemedi diye bütün kitabı inkâr eder. Bir ayetteki hikmeti anlamadı diye Kur'ân'ın tamamına itiraz eder. Bir olayda adaleti göremedi diye kâinattaki bütün adalet, ölçü ve dengeyi yok sayar.

Sarayın Yüz Kapısı Misali

Bir sarayın yüz kapısı olsa, bu kapıların doksan dokuzu açık bulunsa, insan o saraya girmek için bu açık kapılardan içeri rahatça girebilir. Fakat bir adam gelir, açık olan doksan dokuz kapıyı görmezden gelir de sadece kapalı olan bir kapının önünde durur ve “Bu saraya girilmez” derse, bu akıl kârı olmaz.

Aynen bunun gibi, Allah'ın varlığını, birliğini, rahmetini, hikmetini ve kudretini gösteren kâinatta binlerce açık kapı vardır. İnsan bedeni bir kapıdır, yıldızlar bir kapıdır, bahar bir kapıdır, rızık bir kapıdır, anne şefkati bir kapıdır, ölümden sonra dirilişe işaret eden baharın ihyası bir kapıdır. Bir insan bir meselede hikmeti göremedi diye, bütün bu açık kapıları kapalı sayamaz.

Şüphenin Yanlışı

Mesela biri der ki: “Şu musibette rahmeti göremiyorum.” Peki görmediğin bir kapı varsa, gördüğün doksan dokuz rahmet kapısını ne yapacaksın? Bir hastalığın hikmetini anlayamadın diye, bedenindeki binlerce hikmetli sistemi inkâr mı edeceksin? Bir olayın sırrını çözemediğin için güneşi, yağmuru, rızkı, hayatı, merhameti ve kâinattaki ölçüyü yok mu sayacaksın?

İşte Üstad'ın “Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez” sözü tam bunu anlatır. Bir aynada güneşi göremedin diye güneş yok olmaz. Bir kapı kapalı diye sarayın bütün kapıları kapanmış sayılmaz. Bir delili anlayamamak, bütün delilleri düşürmez.

İnkârcı zihin, kapalı gördüğü bir kapının önünde durur ve bütün sarayı inkâr eder. İman nazarı ise açık olan doksan dokuz kapıdan içeri girer; sonra kapalı sandığı kapının da ya kendisine kapalı göründüğünü ya da arkasında henüz anlayamadığı bir hikmet bulunduğunu fark eder.